

DIDAKTINĖ MEDŽIAGA ISTORIJOS MOKYTOJAMS

III gimnazijos klasė (XI kl.) 6 TEMA: Ikimodernių laikų valstybė.

Parengė Vilniaus Užupio gimnazijos istorijos mokytojas Robertas Ramanauskas

IKIMODERNIŲJŲ LAIKŲ VALSTYBĖ

Didaktinės rekomendacijos mokytojui: teorinė dalis, skaidrių komentarai

Reikalavimai pagal BP

Šiai temai skiriama 3 pamokos.

1. Raktiniai žodžiai: absoliutizmas, aristokratija, dinastija, domenas, Generaliniai luomai, imperija, konstitucinė monarchija, luominė monarchija, Parlamentas, primogenitūra, vasalitetas Karolio Didžiojo karūnavimas imperatoriumi (800 m.), Didžioji laisvių chartija (1215 m.), Anglijos Teisių bilio priėmimas.

2. Temos aktualumas: Istorijos mokomasis dalykas turi ugdyti mokinių kritinį mąstymą, nuosekliai ir kontekstualiai suvokiant ir vertinant praeities ir dabarties sąsajas per politinius institutus, jų transformaciją, taip formuojant istorinę sąmonę, kad dabarties valstybės sąrangos, jos veikimo principai ir formos susikūrė istorinėje praeityje išlaikydamos savo gyvybiškumą per politinę, istorinę ir kultūrinę tradiciją.

3. Temos tikslas: per trijų pamokų ciklą išskirti ikimoderniųjų laikų valstybingumo raidos etapus, išsiaiškinti istorines aplinkybes ir priežastis, lėmusias valstybės formų (monarchijų) kaitą, sieti tų formų politinį paveldą su šių laikų politinėmis aktualijomis ir ugdyti mokinių komunikavimo, pažinimo, pilietiškumo ir kūrybiškumo kompetencijas.

4. Temos uždaviniai:

Veiklos pobūdis: mokytojo veikla padedanti mokiniui ugdytis, mokinio praktinė veikla atliekant mokytojo pateiktas užduotis (teorinių žinių gilinimas, užduočių lapų pildymas įsivertinant savo žinias ir gebėjimus, pokalbis, galima diskusija ir kt.)

5. Ugdomos kompetencijos:

Kūrybiškumo kompetencija: skaitydamas ir analizuodamas istorinius šaltinius, mokomąją (vadovėlius, konspektus ir t.t.) medžiagą, populiarią istorinę literatūrą, medijose pateiktą informaciją, kartografinę ir ikonografinę medžiagą, skaitmeninius išteklius, mokinys ugdysis gebėjimus teisingai pagal kontekstą naudoti istorijos sąvokas, reikalui esant jas konstruoti, tiksliai išsamiai ir kūrybiškai pateikti struktūrizuotus atsakymus, rašyti trumpesnius ar ilgesnius rišlius tekstus.

Skaitmeninė kompetencija: ieškodami informacijos, mokiniai deramai ir tikslingai pasirenka medijas, geba atrasti ir naudotis skaitmenizuotais ištekliais, kritiškai atrinkti ir panaudoti viešai prieinamą informaciją ir ją pateikti skaitmeniniu formatu.

Pažinimo kompetencija: mokinys gilina turimas ir įgija naujas istorijos žinias, sugeba jas savarankiškai arba pagal mokytojo rekomendacijas jas praplėsti, stiprina savo pažinimo galias ir patiria intelektualinių savo poreikių patenkinimo džiaugsmą.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija: mokinys stiprina savarankiško, darbo poroje ar grupėje gebėjimus, kuria savo individualią pasiekimų pažangos strategiją ir bendradarbiaudamas su mokytoju ją įgyvendina. Sugeba išmokti kontroliuoti savo elgseną, emocinę būseną, ugdo valią pasiekti išsikeltų tikslų.

Kultūrinė kompetencija: mokinys pažindamas praeitį ir ją siedamas su dabartimi įgija metodus, kaip suprasti, kad jo Tėvynės, Europos ir pasaulio civilizaciniai reiškiniai yra tam tikrų kultūrinių vertybinių nuostatų išraiškos ir kad skirtingame kultūriniame kontekste turi būti vertinamos atsižvelgiant į konkretaus laikmečio, etnos, socialinės-ekonominės, politinės ir religinės situacijos apibrėžtyje. Taip mokinys išsiugdo pagarbą praeities ir dabarties kultūrai, ją suvokdamas taip pat kaip ir savo kūrybiškumo raišką ugdymosi procese. Istorijos šaltinio skaitymą ir analizę, jo supratimą suvokia kaip šiuolaikinio žmogaus dialogą su praeityje gyvenusiu asmeniu, turėjusiu savitą vidinę ir raiškos kultūrą.

Pilietiškumo kompetencija: nagrinėdamas ir analizuodamas istorinę medžiagą, šaltinius suvokia praeities iškilių asmenybių, institucijų, organizacijų, bendruomenių tapatumą, jį geba sieti su savo asmeniu ir asmenybe, istoriniuose pavyzdžiuose randa galimybę stiprinti, gilinti savo pilietines patriotines vertybes, taip bręsta ir sąmonėja kaip Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos pilietis.

6. Planuojami rezultatai / pasiekimai pagal mokymosi pasiekimų lygmenis:

I lygmuo: Atpažįsta atskirus įvykius pateiktoje medžiagoje; iš dalies atskleidžia istorinio įvykio, proceso ar reiškinių bruožus; nagrinėja pateikiamus šaltinius ar prieinamus mokslinius tekstus, juose išskiria atskirus faktus, reiškinius; vadovaudamasis šaltiniais, apibūdina reiškinius ir jų specifiką (A2.1). Atskleidžia nagrinėjamo įvykio reikšmingas istorines asmenybes ir paaiškina, kokį pėdsaką jos paliko istorijoje (A3.1) Nurodo būdingiausius istorinių laikotarpių ir to meto visuomenių bruožus, esminius įvykius, asmenybes ir pokyčius. Atpažįsta istorijos laikotarpius iš įprasto istorinio konteksto; taiko pagrindines chronologijos žinias įprastame istoriniame kontekste (B1.1). Paaiškina regiono sąvoką ir nurodo požymius, pagal kuriuos regionas išskiriamas iš bendros teritorijos. (B2.1). Aiškina istorines sąvokas, pateikia jų apibrėžimus, sieja jas su konkrečiu istoriniu laikotarpiu, kuriam aptarti šios sąvokos vartojamos. Tinkamomis istorinėmis sąvokomis įvardija istoriniuose šaltiniuose ar istoriografijoje atspindėtus reiškinius ar procesus (D1.1). Atskleisdamas istorijos supratimą, dažniausiai remiasi kitų nuomone ir vertinimais, kai kurias savarankiškas išvadas pagrindžia elementariais argumentais (D3.1).

II lygmuo: Aiškina istorijos asmenybių iškilimo aplinkybes, kontekstą, komentuoja sąlygas, kuriomis jos veikė. (A3.2). Atskleidžia tokio išskyrimo iš bendros erdvės principus (B2.2). Pagal pateiktą pavyzdį, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija, analizuoja istorinę informaciją, esančią gerai žinomo istorinio konteksto rašytiniuose, vaizdiniuose, daiktiniuose šaltiniuose; ją iš dalies apibendrina (C3.2). Pateikia galimus istorinių sąvokų sinonimus ir šių sąvokų atitikmenis dabartinėje kalboje (D1.2).

III lygmuo: Remdamasis įvykio ar reiškinių pasekmėmis, paaiškina įvykio svarbą ir reikšmę asmenybėms, visuomenės grupėms ar valstybėms. (A1.3). Atsižvelgdamas į tam tikros žmonių grupės gyvenimo būdą, politinę situaciją, ekonominę praktiką, santykius su aplinka, socialines vertybes ir įsitikinimus, įvertina istorijos įvykių, reiškinių tęstinumą ir jų pokyčius (A2.3). Vertina istorinę asmenybę, atsižvelgdamas į pasirinktus konteksto elementus (A3.3). Chronologiškai suskirsto faktus ar reiškinius, (B1.3). Aiškina istorinių, kultūrinių, politinių, ekonominių regionų ribų sąlygotumą, kaitos priežastis bei ypatybes (B2.3). Išskiria šaltinių teikiamos informacijos sąlygiškumą ir ribotumą; kritiškai vertina šaltinių teikiamą informaciją, juos analizuoja ir interpretuoja (C1.3). Formuluoja argumentuotus istorinių įvykių, reiškinių paaiškinimus, pagrįstus šaltiniais. (C2.3). Formuluoja tezę arba hipotezę, kurioms pagrįsti ketina atlikti tyrimą. Paaiškina tyrimo išvadų. Išsamiai, argumentuotai atsako į tyrimo metu išsikeltus klausimus, neaiškumus ir prieštaravimus (C3.3).

IV lygmuo: Įvertina šaltinio autoriaus naudojamas priemones istorinei informacijai perteikti, šaltinio subjektyvumą; paaiškina, kuo vieno šaltinio informacija panaši į kitų tai pačiai problemai ar temai skirtų šaltinių informaciją; argumentuoja, kas šaltinyje atrodo labiausiai ar mažiausiai įtikinama. (C2.4). Savarankiškai formuluoja istorinius klausimus, tikslą, hipotezę. Sudaro tyrimo, skirto nurodytai problemai spręsti, planą, nurodydamas pagrindinius žingsnius nuo klausimo iškėlimo iki rezultatų pristatymo. (C3.4).

7. Individualių poreikių mokinių pasiekimai numatomi atskirai pagal mokytojo nurodymus.

Ką žinos: istorines šiai temai skirtas sąvokas.

Ką gebės: atpažinti, analizuoti įvertinti mokslo bei jo populiarinimo tekstus.

Ką supras: kad istoriko ar istorijos mokslo populiarintojo veikla, pozicija formuoja individualias kiekvieno piliečio istorines nuostatas.

Ką atras: naujas istorinio tyrimo panaudojimo idėjas.

Ką sukurs: vartotinių sąvokų žemėlapius, mokslinio ar mokslo populiarinimo tekstą pasirinkta tema (iki 300 žodžių, priklausomai nuo kiekvieno gebėjimų)

SKAIDRIŲ KOMENTARAI:

Viso yra 39 skaidrės, skirtos trijų pamokų ciklui tema IKIMODERNIŲJŲ LAIKŲ VALSTYBĖ.

Rekomenduojama/siūloma dirbti pagal du galimus scenarijus:

I scenarijus. Nuo trečdalyo iki pusės laiko (vieną-pusantrų pamokos) skirti teorijai, susipažinimui su istorine mokomąja medžiaga pateiktoje skaidrėse bei konspekte mokiniui, o likusį laiką skirti praktikai – atlikti užduotis pateiktame užduočių lape;

II scenarijus. Lygiagrečiai susipažįstant su istorine mokomąja medžiaga pateiktoje skaidrėse bei konspekte mokiniui atlikti užduotis pateiktame užduočių lape.

- 1. SKAIDRĖ Nr. 2.** Mokiniam nurodo istorinę erdvę ir laiką, kurį nagrinėsite per tris artimiausias pamokas.
- 2. SKAIDRĖ Nr. 3.** Nagrinėjama tema aktualizuojama šiuolaikinio pasaulio reiškinių pavyzdžiais, kurie galimai susiję su mokinių patirtimi įgyta per medijas. Galima trumpa diskusija.
- 3. SKAIDRĖ Nr. 4.** Mokytojas su mokiniais aptaria temos tikslus ir užduotis, stiprinti mokymosi motyvaciją bei kiekvienam mokiniui kurti savo asmeninių pasiekimų pažangos strategiją. Užbaigus temą galima grįžti prie temos tikslo ir uždavinių įsivertinimui.
- 4. SKAIDRĖ Nr. 5.** Probleminis klausimas istorinio laiko sąlygotumui suvokti/įvadas į temos nagrinėjimą.
- 5. SKAIDRĖ Nr. 6.** Skaidrėje pateiktos monarchijos formos, būdingos Viduramžiams ir ankstyviesiems Naujiesiems laikams. Leidžia mokiniams suvokti monarchijos kaip valdymo formos transformacijų chronologinę tvarką ir nuoseklumą pereinant į naują raidos etapą.
- 6. SKAIDRĖS Nr. 7-12, 14-18, 20-23, 25-27, 29-31, 33-35, 37-38** yra pateikiama struktūrizuota tekstinė, ikonografinė ir kartografinė mokomoji medžiaga temos nagrinėjimui bei kaip atraminė faktologinė medžiaga atliekant užduotis, pasikartojant, pasitikslinant informaciją. Mokytojui rekomenduojama savo nuožiūra keisti nurodytų skaidrių išdėstymo tvarką, atsižvelgiant į mokymo stilių ir mokinių mokymosi ypatumus, nepažeidžiant istorinės logikos. Taip pat ši skaidrėse išdėstyta medžiaga gali būti papildyta, redaguojama, jei mokytojas tai mano esant tikslinga.
- 7. SKAIDRĖS Nr. 10, 13, 19, 24, 28, 31, 36** yra pateikiami programoje nurodytų sąvokų apibrėžimai. Labia svarbu ugdyti mokinių sąvokų mokėjimo ir vartojimo kultūrą. Mokiniai turi mokytis tinkamai apibrėžti istorinį reiškinį ar kitą objektą, sukonstruoti jo apibrėžimą, kuriame apibrėžiamas dalykas turi būti priskirtas tam tikrai kategorijai (feodas yra žemės valda), nurodoma istorinė erdvė (Vakarų Europa), laikmetis (IX-XVI a.), funkcija (už karo tarnybą), išskirtinės savybės (paveldimas valda su priklausomais žmonėmis) bei santykiai tarp subjektų (senjoras suteikia vasalui). Jei mokytojas mano esant tikslinga, visas sąvokas gali perkelti į kitą skaidrių vietą, liepti jas nusirašyti į istorinių sąvokų žodynėlį ir t.t.
- 8. Paskutiniai SKAIDRĖ Nr. 39** nukreipia mokytoją ir mokinius į įsivertinimą grįžtant prie temos tikslo ir uždavinių. Atsižvelgiant į konkrečių mokinių gebėjimus, motyvaciją, turimus išteklius, laiką bei kitas sąlygas, mokytojas įsivertinimo laiką, trukmę ir turinį nusistato savarankiškai.

KOMENTARAI UŽDUOTIES LAPUI

Užduoties lapas pateiktas dviem dalimis. Viena jų sudaryta iš dešimties užduočių yra skirta mokinių darbui pamokoje, ir gali būti dauginamas ir dalinamas visas ar dalimis mokiniui darbui pamokoje. Antroji dalis yra analogiška pirmajai, bet su pateiktais galimais teisingais mokinių atsakymais. Užduotys sudėtingėja pagal vidurinio ugdymo istorijos programoje numatytus lygmenis. Didžioji užduočių dalis yra šaltinių nagrinėjimas, pateikti skirtingo sudėtingumo pagal lygmenis klausimai, kurie atitinka programoje keliamus reikalavimus pagal pasiekimų lygio požymius ir sritis ir yra atitinkamai pažymėti. Kiekviename aukštesniam lygiui skirtoje užduotyje yra ir žemesnio lygio klausimų.

KOMENTARAS MOKINIAMS SKIRTAM KONSPEKTUI

Konspekte pateikta platesnė medžiaga nei skaidrėse, bet ją atkartoja. Konspekto gale yra pateikiamos nuorodos, kuriomis mokiniai gali pasinaudoti ugdymo turiniui praplėsti.